

Terekemelerde Âşık Şenlik'in Kahramanlık Şiirlerinin Etnopedagojik Açından İncelenmesi

An Ethnopedagogical Examination of Ashik Senlik's Heroic Poems in Terekeme Culture

 Ülkü Selin Yıldız¹, Aynur Aksel²

¹Doktorant. Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, ulkuselinyildiz@gmail.com

²Doktorant. Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, aynuraks@uludag.edu.tr

Öz

Dil, din, tarih, sanat, müzik, spor, folklor, adet, gelenek, görenek, ekonomi, hukuk, bilim, ahlak ve estetik gibi değerleri içeren kültür; toplumlarının devamlılıklarını sağlamalarına katkıda bulunur. Türk kültürü, dünya tarihinin en eski ve zengin kültürlerinden biridir. Kültürel değerlerimizin önemli unsurlarından bir tanesi de halk şairleridir. Âşıklar; halkı eğiten, aydınlatan ve ona yol gösteren bir rol üstlenerek kültür aktarımına eşsiz katkı sağlamışlardır. Toplumun gençleri ve yetişkinlerinin ideale uygun bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olmuşlardır. Kuzey Kafkas kökenli bir Türk boyu olan Terekeme Türklerinin kültürlerinin temelini Âşık edebiyatı oluşturmaktadır. Bu tür, İslamiyet'in kabulünden önceki dönemde ortaya çıkan ve sözlü olarak icra edilen bir edebiyat türüdür. Türkiye'de 19. yüzyılın en önemli ozanlarından birisi de Terekeme asıllı Âşık Şenlik'tir. Kendisi ölüm, aşk acısı, kahramanlıktan insanın iç dünyasına kadar pek çok konuya şiirlerinde değinmiştir. Bu çalışmanın amacı Âşık Şenlik'in şiirlerindeki kahramanlık temasını bulunduğu toplumun kültürel değerleri, öğrenme süreçleri ve eğitim pratikleri üzerinden etnopedagojik açıdan ele alarak ortaya koymaktır. Bir inceleme makalesi olan bu çalışmada Âşık Şenlik'in dört eseri incelenmiştir. Bu eserlerin milli ve ahlaki değerleri vurgulamak, vatan sevgisini pekiştirmek ve genç nesillerde vatan savunması bilincini geliştirmek temalarını içerdiği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Etnopedagoji, Terekeme Türkleri, Âşıklık Geleneği, Âşık Şenlik.

Abstract

Culture, which includes values such as language, religion, history, art, music, sports, folklore, customs, traditions, economy, law, science, ethics, and aesthetics, contributes to the continuity of societies. Turkish culture is one of the oldest and richest cultures in world history. One of the important elements of our cultural values is the folk poets. Folk poets have played a unique role in educating, enlightening, and guiding the people, making a unique contribution to cultural transmission. They have helped the young and adults of the society to grow up as individuals suitable for the ideal. The culture of the Terekeme Turks, a Turkic tribe of North Caucasian origin, is based on folk literature. This genre is a type of literature that emerged before the acceptance of Islam and was performed orally. One of the most important poets of the 19th century in Turkey is also Âşık Şenlik, of Terekeme origin. He addressed many subjects in his poems, from death, love, pain, heroism to the human inner world. The purpose of this study is to examine the theme of heroism in the poems of Âşık Şenlik from an ethnopedagogical perspective, by considering the cultural values, learning processes, and educational practices of the society he belongs to. In this research, which is a review article, four works of Âşık Şenlik have been examined. It has been revealed that these works include themes such as emphasizing national and moral values, strengthening patriotism, and developing the consciousness of defending the homeland in the young generations.

Keywords: Ethnopedagogy, Terekeme Turks, Minstrelsy Tradition, Ashik Senlik.

1. Giriş

Kültür, bir toplumun veya bir grup insanın benimsediği, paylaştığı ve kuşaktan kuşağa aktardığı değerleri, inançları, normları, davranışları, sanatı, dilini, gelenekleri ve diğer tüm sosyal unsurları kapsayan geniş bir kavramdır. İnsanların bir araya gelerek oluşturdukları ve onların yaşam tarzı sembolleri olan tarih, edebiyat, şiirler, şarkılar, türküler, deyimler, atasözleri vb. tüm yazılı ve sözel unsurlar kültürün birer parçasıdır (Göçer, 2012). Kültür, toplumun dünya görüşünü ve değerler sistemini ifade eder. Bu nedenle, insanların kimliklerini belirleyen, onları bir arada tutan ve toplumsal bağları güçlendiren önemli bir unsurdur. Kültürün aktarılmasında en önemli faktör eğitimidir. Kültür ve eğitim arasındaki ilişki oldukça derin ve karşılıklıdır. Kültür, bir toplumun değerleri, inançları, gelenekleri, sanatı ve diğer tüm sosyal davranış biçimlerini içerir. Eğitim ise bu kültürel unsurların nesilden nesile aktarılmasını sağlayan süreçtir. Kültür, eğitimi etkiler çünkü eğitim içeriği, yöntemleri ve hedefleri genellikle toplumun kültürel değerlerine ve normlarına dayanır. Aynı zamanda eğitim, bireylerin kültürlerini anlamalarına, içselleştirmelerine ve aktarmalarına yardımcı olur. Bu nedenle, kültür ve eğitim arasındaki ilişki, kültürel değerlerin ve bilgilerin nesilden nesile aktarılmasını sağlayarak toplumların sürekliliğini ve gelişimini destekler. Bireyin içinde bulunduğu toplumun kültüründe mevcut olan değerleri ve töreleri benimsemesi gerekir. Çınar'a göre (2022) eğitimin en önemli amaçlarından biri de bireylerin bu değerleri benimseyerek toplumsallaştırmaktır (Çınar, 2022: 1). Aksi takdirde insanın toplumda var olması güçleşmektedir. Kültürün edinilmesi de evde (ailede), okulda, dışarıda, çalışma ortamlarında kısacası insanın olduğu her yerde programlı ya da istemsiz olarak kişinin kültürel değerlere maruz kalması ile gerçekleşebilir.

Kültür aktarımında en önemli faktör olan eğitimde çocuk eğitimi ve yetişkin eğitimi olarak ayırım yapmak önemlidir. Yetişkin ve çocuklar birbirlerinden bambaşka özellikler taşıdıklarından onların aldıkları eğitimlerin de birbirlerinden farklı olması gerekmektedir. Çocuklara yapılan bilgilendirmelerle yetişkinlere yapılan bilgilendirmeler arasında tıpkı bilimsel eğitim yapan okullarda olduğu gibi farklılıklar vardır. Burada etnopedagoji ve andragoji kavramlarıyla karşılaşırız. Etnopedagojinin alanında öncü isimler tarafından yapılmış pek çok tanımı vardır. Etnopedagoji terimini ilk olarak Çuvaş asıllı ünlü bilim insanı G. Nikandroviç Volkov 1962 yılında kullanmış ve bu konu üzerine 1967 yılında da doktora tezini tamamlamıştır (Akt. Çınar, 2022). Etnopedagoji kavramı ilk başlarda Sovyetler Birliği'nde kullanılmaya başlamış ve zamanla dünyanın her yerinde popüler olmaya başlayan bir bilim alanı haline gelmiştir. Volkov, etnopedagojiyi, bir etnik grubun yaşadığı olayların pedagojik açıdan analizini yapan ve bunların çağdaş eğitim amaçlarına uygun olup olmadığını ortaya koyan bir bilim dalı (Volkov, 1974: 120) şeklinde tanımlamaktadır. Volkov'a göre halkların eğitimi, halkların sözlü eserlerine, geleneklerine ve oyunlarına yansıyan eğitim düşünceleri ve eğitim deneyimlerinden oluşmaktadır (Volkov, 1974). Etnopedagojinin halkların henüz yetişmekte olan nesilleri bilgilendirme ve eğitime konusundaki tecrübe, bakış açısı ve de günlük hayat içerisindeki sosyal dengeyi, aileleri ve de onların etnik pedagojisini inceleyen bir bilim dalı olduğu Volkov tarafından vurgulanmaktadır (Volkov, 1974). Volkov'dan sonraki dönemlerde de yine pek çok etnopedagoji tanımı yapılmıştır. Yapılan etnopedagoji tanımlarından birisi de Kömleksiz, Alimbekov ve Çelikbay'ın (2002: 97) sözlü halk edebiyatı eserlerinde, halkların gelenek ve göreneklerinde, halkın kültürünün farklı alanlarında çok uzun yıllardır korunmuş eğitimin amaçlarını ve yaşayışlarını inceleyen bir bilim dalı tanımıdır. Palatkina (2009), etnopedagojiyi, genel olarak halkın eğitim ve öğretim süreçlerine ilişkin bilgilerini, kültürel öğelerini ve pedagojik düşüncelerini içeren tüm bilgeliklerini toplayan ve sistematik hale getiren bir alan olarak tanımlar. Etnopedagoji, aile içi ve toplumsal yaşam tarzları, gelenekler, halk masalları, efsaneler, destanlar, bilmeceler, atasözleri, oyunlar, oyuncaklar gibi unsurları içeren, bireyin kimliğinin oluşumunda tarihi ve kültürel deneyimlerin önemli bir rol oynadığı toplumsal etkileşim ve etkilenme süreçlerini kapsar. Bu anlamda etnopedagoji,

toplumun sosyal normlarını, değerlerini ve yaşam biçimini benimseyen bir bireyin kimliğinin olgunlaşmasına katkıda bulunan bir disiplindir (Palatnika, 2009). Yine bu alanda önemli çalışmalara sahip olan Çınar da (2023) etnopedagojinin toplumların çocuk yetiştirmede kullandıkları eğitim bilgileri ve bunun araştırılmasıyla ilgili bir bilim dalı olduğunu belirtir (Çınar, 2023). Gül ve Alimbekov (2020), etnopedagojiyi uzun yıllardır nesilden nesile aktarılan ve halk bilgeliği olarak tanımlanan insan yetiştirme, eğitim ve terbiye deneyimlerini modern eğitim sistemi içerisine bilimsel bir zeminde aktaran bir bilim dalı olarak tanımlar. Bir başka deyişle, etnopedagoji, etnografik yöntemleri kullanarak kültürel bağlamda eğitim ve öğretim süreçlerini inceleyen bir disiplindir. Etnopedagoji, etnografik araştırma yöntemlerini eğitim alanına uygulayarak farklı kültürlerdeki eğitim uygulamalarını anlamaya ve değerlendirmeye odaklanır. Etnopedagoji, eğitim süreçlerini kültürel bağlamda ele alarak, farklı kültürlerin eğitim anlayışlarını, öğretim yöntemlerini, değerleri, inançlarını ve pratiklerini araştırır. Bu disiplin, bir toplumun eğitim sistemi ve öğrenme süreçlerini anlamak için yerel kültürleri dikkate alır ve bunları evrensel eğitim ilkeleriyle ilişkilendirmeyi amaçlar. Etnopedagoji, kültürel çeşitlilik, çokkültürlü eğitim, kültürel kimlik ve eğitim, yerli halkların eğitimi gibi konular üzerinde çalışır. Bu disiplin, eğitim politikaları, programları ve uygulamalarını etkileyerek daha kültürel olarak duyarlı ve adil bir eğitim sistemi oluşturmayı hedefler. Ayrıca, etnopedagoji, farklı kültürlerdeki eğitim uygulamalarını anlamak ve daha iyi bir eğitim sistemi geliştirmek için önemli araştırma alanlarından biridir. Bu disiplin, kültürel çeşitlilik ve kültürel farkındalık üzerine odaklanarak eğitimde daha iyi bir deneyim sağlamayı amaçlar.

Etnopedagojinin erken çocukluk dönemini kapsadığını vurgulayan araştırmacılar yetişkinlerin eğitimlerini kuramlaştırarak *andragoji* terimi üzerinden ifade etmiştir. Knowles'e (1996: 56-62) göre yetişkin ve çocukların eğitilmesinde bilgi ihtiyacı, öğrenenlerin kendilerini nasıl gördükleri, öğrenenlerin yaşamlarının etkisi, öğrenmeye hazır olma düzeyi, öğrenmeye karşı tutum ve motivasyonları gibi faktörler dikkate alınmalıdır. Çınar (2022: 19) etnoandragojiyi "belli bir toplumun informal yetişkin eğitiminin amaçlarını, ilkelerini, öğrenme içeriğini, öğretim araçlarını, öğrenme ve öğretme yöntemlerini inceleyen yeni bir bakış açısı" olarak tanımlamaktadır. Yani etnoandragoji, belli bir toplumun yetişkinlerinin eğitimini inceler.

1.1. Terekeme (Karapapak) Türkleri

Türkler, kendi adıyla anılan Türkeli'nde tarih boyunca siyasi, sosyal ve coğrafi etkilerle dünya sahnesinde önemli bir rol oynamışlardır. Bu süreçte farklı boylar gelişmiş, bu boyların çeşitli oba, oymak ve urukları oluşmuştur (Kafkasyalı, 2012). Liderlerin yönetiminde ve elverişli zamanlarda bu obalar, oymaklar, uruklar ve boylar birleşerek ve gelişerek büyük Türk devletlerini oluşturmuştur. Bu birleşme sayesinde Türkler, güçlü bir ulusal varlık sergilemiş ve sergilemeye de devam etmektedir. Karapapak Türkleri, Kuzey Kafkas kökenli bir Türk boyudur ve aynı zamanda Terekeme olarak da bilinirler (Karapapaklar, İslâm Ansiklopedisi: 470). Karapapak Türklerinin ana yurdu Borçalı bölgesidir ve aynı zamanda en eski Türk yurdu olarak da bilinmektedir (Alyılmaz, 2003). Türk siyasi birliğinin dağılması, bu Türk yurdunun büyük bir kısmının kaybedilmesine neden olmuştur. Karapapaklar, Kafkasya'nın çeşitli bölgelerine yayılmışlardır ve bugün Azerbaycan, Gürcistan, Dağıstan gibi Kafkasya ülkeleri, Türkiye ve İran'da varlıklarını sürdüren oldukça eski Kuzey Kafkas kökenli bir Türk boyudur. Günümüzde ise Türkiye'nin Kars, Ardahan, Iğdır, Muş illeri başta olmak üzere varlıklarını sürdürmektedirler (Aliyeva Çınar, 2020). Karapapaklar, kara şapka (papak, kalpak) giyen başka bir Türk boyu olan Karakalpaklar ile de ad benzerliği yüzünden karıştırılabilmektedir (Bala, 1967: 339; Baskakov, 1958: 364; Yılmaz, 2007: 1, 12). Terekeme ve Karapapak kelimelerinin bugüne kadar pek çok tanımı yapılmıştır. Terekeme, terim olarak "terek" yani raf, dolap gözü anlamına gelir (Kutalmış, 2003: 251). Arapça ve Farsça'da ise

“Terakime” şeklinde geçer ve Türkler anlamına gelmektedir. XII.-XIII. yüzyıllara gelindiğinde Borçalı ve Kazaklı urukları Terekeme olarak adlandırılmıştır. Âşık Emrah ise şiirlerinde Terekeme güzellerinden bahsederken, Âşık Garip de Kazak nehri boylarını Terekeme yaylakları olarak övmüştür (Yeniaras, 1994: 33). Terekeme sözcüğünün kaynağı hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır. “Terekeme”, “Türkmen” sözcüğünden türemiştir (Dündar-Çetinkaya, 2004). Kalafat ise Türk Mistik Kültüründe “Er” veya Halk Kültürümüzde “*Er Tiplemesi*” adlı makalesinde, Terekeme, terek/ağaç kültü, ağacın piri bağlantılıdır, demiştir (Caferoğlu, 1976: 69; Kalafat, 2006: 3). Kelimenin “Türkmen/Türkman” kökenine dayandığı görüşü ise çok güçlü gözükmektedir (Kemaloğlu, 2012).

1.2. Âşıklık Geleneği ve Âşıklar

Âşık edebiyatı, İslamiyet’in kabulünden önceki dönemde ortaya çıkan ve sözlü olarak icra edilen bir edebiyat türüdür. Bu edebiyat türünde, saz eşliğinde veya sazsız olarak, geleneğe bağlı olarak şiirler söyleyen kişilere “âşık” denir. Maddi sevgiden manevi aşkın seviyesine yükselmişler ve bir erenin elinden bade içerek âşıklığa erişmişlerdir. Bu tür âşıklar, halkın anlayışına göre “Hak Âşığı” olarak isimlendirilmiş ve ilham kaynakları “ilahi” olarak görülmüştür (Köprülü, 1962: 12). Âşıklar, içinde buldukları toplumun ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal olaylarına yönelik duygu ve düşünceleri her dönemde, her ortamda ve her durumda ifade ederler (Heziyeva, 2010). Âşık, yaşadığı kültürel ortamla bütünleşmiştir; âşık şiiri ise toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmıştır (Çobanoğlu, 2000: 333). Ayrıca halkın çeşitli olaylara karşı hissiyatını, duygularını, düşüncelerini ve tepkilerini ifade etmek için de âşıklar, öz ve yalın konuşma dilini son derece usta bir şekilde kullanır (Heziyeva, 2010).

Âşık edebiyatı, Türk halkının sözlü kültürünün önemli bir parçasıdır. Âşıklık, halkın duygularını saz şairlerinin melodileriyle birleştirerek ve bu geleneği nesilden nesile aktararak halkın belleğinde yaşatan sözlü bir gelenektir (Aliyeva Çınar, 2020). Âşıklar, genellikle seyahat ederler ve toplumun farklı kesimlerindeki insanlarla etkileşime girerler. Bu etkileşimlerde âşıklar, yaşanan olaylara ilişkin şiirlerini icra ederken, halkın duygularına tercüman olurlar. Onların şiirleri, toplumun ortak belleğini ve duygusal deneyimlerini yansıtır. Âşıklar, kendi nazarında halkın derin duygularını ve sezgilerini son derece sanatsal bir üslupla ifade eder. Sözlerini anında uydurur ve sazını çalar (Yıldız, 2005). Âşık edebiyatı, Türk halkının sözlü kültürünün önemli parçalarından biridir. Âşıklık geleneğinin ortaya çıkışı ile ilgili pek çok bilgi bulunmaktadır. Çobanoğlu (2000), âşıklık geleneğinin, ozan-baksı geleneği temel alınarak oluşturulmuş olduğunu ve 16. yüzyılın ikinci yarısında kahvehanelerde bağımsız bir edebiyat biçimi olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu iddia, âşıklık geleneğinin kentlerdeki kamuya açık alanlarda paylaşıldığı yerlerin belirlenmesinde kılavuz niteliğindedir. Âşıklık, halkın duygularını saz şairlerinin melodileriyle birleştirerek ve bu geleneği nesilden nesile aktararak halkın belleğinde yaşatan sözlü bir gelenektir (Aliyeva Çınar, 2020). Âşıklar bağlı buldukları geleneği ve halk kültürünün tüm değerlerini eserlerinde anlatarak Türk kültürünün ortak bir yaşam ve değerler bütünü olmasına yıllar boyu hizmet etmiştir. Âşıklar şiirlerinde toplumsal, tarihsel, bireysel olgu ve durumlar karşısında halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından Türk kültürünün korunmasında kültür taşıyıcıları olarak görev yapmaktadırlar (Artun, 2012). Türk kültüründe var olmuş pek çok halk ozanı sayesinde dönemin yaşam koşulları, toplumun kültürü, değerleri yani kısacası toplumun ortak belleği gelecek nesillere aktarılmıştır. Âşıklık çağlar süren deneyimlerden geçerek biçimlenmiş, kendine özgü icra töresi, geleneğe dayalı yapısı, âşık olmak ve âşıklığı sürdürmek için uyulması gereken kuralları olan bir gelenektir (Artun, 2012).

Âşık edebiyatı, genellikle sevgi, aşk, doğa, özlem, kahramanlık, vatanseverlik gibi temaları işler. Ayrıca

toplumsal adaletsizliklere, zulme, haksızlığa ve güçlülerin haksızlıklarına karşı çıkışları da içerir. Âşık edebiyatı, şiirsel anlatımıyla, halkın duygusal dünyasını, düşünce ve tepkilerini ifade etmek için önemli bir araç olmuştur. Âşık şiiri, halk arasında yoğrulmuş ve halkın kültürel yapısını, dokusunu şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. Toplum bilinciyle âşık şiiri birbirinden ayrı düşünülemez. Âşık, toplumun içinde bulunduğu deneyimleri sorgulayarak anlamaya çalışırken Türk insanını her açıdan kavramaya ve aydınlatmaya yönelik bir çaba içerisinde olmuştur. Bu yönüyle âşık şiiri, Türk kültürünün belirleyici dinamiklerinden biri haline gelmiştir (Artun, 2012).

Terekemelerde, Âşıklık Geleneği kültürün önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Yazıya dökme önemli olmakla birlikte, daha çok o anda ve içinden geldiği gibi söyleme geleneği vardır. Türkiye’de âşıklar bölgesi olarak bilinen Kars’ın âşıklık geleneğinde önemli bir yeri vardır (Heziyeva, 2011). Âşık toplantılarında çalıp söyleyen âşıklar, millî ve manevi değerleri yücelten, özgürlük ve bağımsızlığı, birlik ve beraberliği vurgulayan ve özellikle de o dönemlerde yaşanan Rus baskısını anlatan şiirlerle halkı direnişe çağırırlar. Örneğin, Terekeme asıllı Âşık Şenlik, şiirlerinde Terekemelerin hayatları, yaşayış biçimleri ve kültürleri hakkında bilgiler vermekte ve onları Rus işgallerine karşı da cesaretlendirdiği görülmektedir. Ayrıca, Âşık Şenlik âşıklığı bir ilim olarak kabul etmekte ve rakibini bu ilime vakıf olmayan biri olarak nitelendirmektedir (Aslan, 1992). “İlim” kelimesiyle, âşıklığın basit olmadığını, tıpkı Artun (2012) gibi belirli kuralları olduğunu ve kolaylıkla öğrenilemeyeceğini vurgulamaktadır.

1.3. Âşık Şenlik

Asıl adı Hasan olan Âşık Şenlik, Ardahan’ın Çıldır ilçesine bağlı Suhara (Şenlikköy) köyünde doğmuştur (İçel, 2009). Türk tarihinin zorlu dönemlerinde ve coğrafyasında yaşamak durumunda kalmıştır. 1877-1878 Türk-Rus savaşları dönemi onun milli duygularının kaynağını oluşturmuştur (Aslan, 1992). Onun yetişmesinde Azerbaycan sahası âşıklarının büyük bir etkisi olmuştur (Atay, 1999: 3). Şenlik’in edebi karakterinin gelişiminde, Ahıskalı âşık Hasta Hasan’ın etkisi oldukça büyüktür (Şamil, 2012). Şenlik’in yetiştiği dönem, Anadolu ve Azerbaycan sahalarında usta âşıkların yeşerdiği bir dönemdir. Narmanlı Sümmanî, Posoflu Zülalî ve Göyçeli Âşık Elesker, bu dönemde yetişen bazı usta âşıklardan sadece birkaçıdır (Artun, 2001: 301). Âşık Şenlik bu âşıklardan da etkilenmiştir. Âşık Şenlik’in şiir konuları çok çeşitlidir. Ölüm, aşk acısı, kahramanlıktan insanın iç dünyasına kadar pek çok konuya şiirlerinde değinmiştir. Ancak şiirlerinde özellikle dinden sonra kahramanlık duyguları ön plandadır (Çintay, 2019). Âşık Şenlik şiirlerinde atasözleri, deyimler, dua ve beddualarına ek olarak halkın yaşam şekline ait olan maddî kültür öğeleri de yerlerini almıştır (İçel, 2009).

Kars ve Ardahan çevresi Anadolu’nun Orta Asya’ya açılan kapısı konumunda olduğundan Rusya’nın her zaman ilgisini çeken bir yer olmuştur (Gökşen, 2012). Yaşadığı zaman itibarıyla Rus işgaline, felaket ve göçlere tanık olan Şenlik, bu bölgeyi terk etmek istememiş, halkının yanında olmayı tercih etmiştir. Rus yönetimine kadar bu bölgeye Azerbaycan Türkçesi hâkimdir, Âşık Şenlik’in dili de Azerbaycan Türkçesidir (Asker, 2019).

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu inceleme makalesinin amacı, Âşık Şenlik’in seçili kahramanlık şiirlerindeki temaları belirlemek ve bu eserleri etnopedagojik açıdan ele almaktır. Bu çalışmada Terekeme (Karapapak) Türklerinden Âşık Şenlik’in işgal dönemlerindeki koçaklama ve destan özelliğindeki seçili eserlerinin çocuk ve gençler üzerindeki etkileri etnopedagojik bir bakış ile incelenmiştir.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama ve verilerin analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli/Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan “durum incelemesi” yöntemi kullanılmıştır. “Durum çalışmaları karmaşık istatistiksel analizlerle bulguların elde edildiği deneysel çalışmaların aksine bir kişi, olay veya kurumu derinlemesine ve boylamsal inceleyen özgün çalışmalardır” (Paker, 2015: 119). Durum incelemeleriyle olaylar ve davranışlar ile ilgili önemli perspektiflere ulaşılmaktadır (Brown, 2008). Âşık Şenlik’in şiirleri derleme metoduyla ve metinsel analiz çalışmasıyla incelenmiştir.

2.2. Verilerin Toplanması

Bu çalışma için Âşık Şenlik’in *93 Koçaklaması*, *İsterem*, *93 Muhacirlik Destanı* ve *Esir Kars’a Destan* şiirleri incelenmiş; şiirlerdeki kahramanlık temaları bulunmuş; şiirlerdeki kültürel değerler, Terekeme Türklerinin öğrenme süreçleri (milli uyanış ve farkındalık) ve eğitim pratikleri üzerinden etnopedagojik olarak çocukların yetiştirilmesindeki etkileri bakımından değerlendirilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Seçilen şiirler incelenerek temaları analiz edilmiş, etnopedagojik açıdan bu temalar değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmamızda öncelikle Âşık Şenlik’in Kars’ın Rus işgaline uğradığı günlerde halkta beliren umutsuzluğun farkına vararak yazdığı ünlü *93 Koçaklamasını incelenmiştir*. Bu şiir 1877-1878 yılları arasında süren Osmanlı Rus Savaşı’ndan sonra başlayan dönem içinde yazılmıştır (Yılmaz, 2022: 3514). Aşağıda *93 Koçaklaması’nın* tamamı verilmiştir.

93 Koçaklaması

“Ehli İslam olan işitsin bilsin

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

İster Uruset ne ki var gelsin

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Gurşanın kılıcı geyinin donu

Gavga bulutları sardı her yanı

Doğdu koç yiğidin şan alma günü

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Gavga günü namert sapa yer arar

Er olan göğsünü düşmana gerer

Cemi ervah bizden meydana girer

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Hele Alosman'ın görmemiş zorun

Din gayreti olan tedarik görün

At tepin baş kesin Kazağı kırın

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Benefserdir bilin bu Urusun aslı

Orman yabanisi balıkçı nesli

Hınzır sürüsüne dalın kurt misali

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana

Şenlik ne durursun atlara binin

Sıyıra kılıç düşman üstüne dönün

Artacaktır şanı bu Alosman'ın

Can sağ iken yurt vermeniz düşmana” (Aslan, 2007: 47).

93 Koçaklaması'nı etnopedagojik bir yaklaşımla incelersek; koçaklamanın ilk dörtlüğünde “Ehli islam olan işitsin bilsin” cümlesi ile Âşık Şenlik'in dindaş ve soydaşlarını vatani korumaya davet ettiğini anlayabiliriz. “İster Uruset ne ki var gelsin” cümlesi ile de tüm işgalcilere açıkça meydan okumaktadır. Bütün güçleriyle birlikte gelseler bile yaşadıkları sürece vatanlarını asla vermeyeceklerini söyleyerek vatanına ve milletine bağlılığın önemini ve kararlılığı vurgulamaktadır. Bu anlamda toplumda bir bilinç oluşturmaya çalışmaktadır.

İkinci dörtlükte ise “Doğdu koç yiğidin şan alma günü” dizesiyle kesinlikle bir zafere ulaşacaklarını ve nam elde edeceklerini vurgulamaktadır. Bu da yine bizlerin karşısına vatan için mücadelede halkı cesaretlendirme konusunda örnek olarak çıkmaktadır. Vatan savunmasını daha cazip şekilde sunmaktadır. Kendilerine olan güvenlerini ve cesaretlerini vurgulamaktadır.

Üçüncü dörtlükte “Er olan göğsünü düşmana gerer” cümlesinde de yiğitlerin vatanlarını düşmanlarına karşı savunmak için bedenlerini feda edebilecekleri vurgulanır. Şiirde sıkça geçen “can sağ iken yurt vermeyiz düşmana” ifadesiyle de vatani tehdit eden güçlere karşı cesurca direnç gösterme vurgulanmaktadır. Etnopedagojik olarak, bu tür şiirler genellikle genç kuşaklara vatan sevgisi, cesaret

ve sadakat gibi değerleri öğretmek için kullanılır. Şiir, gençleri tarihleri ve kültürel mirasları hakkında bilgilendirirken aynı zamanda onlara toplumsal sorumlulukları ve milli birlik duygusunu aşılar.

Rusya'nın işgali sırasında Çıldır kaymakamı olan Andon, düğün ve eğlencelerin yasaklandığı dönemde köyde eğlence düzenleyen Şenlik'e öfkeli bir şekilde söylenir ve bunun üzerine Âşık Şenlik'in bir başka eseri olan "İsterem" şiiri Şenlik'in sazından dökülür (Şahin, 1983: 123).

Âşık sizin Osmanlıyı Urus padişahı alt etti, bu kadar askerini kırdı, yesir etti, bir bu kadar yerini aldı. İndi de size yol, köprü ve şehirler yaptırmaya başladı. Sizlerden ne vergi ne de asker alıyor. İndi düzünü söyle görüm, bu devletlerden hangisi daha koçaktır, hangisini daha çok istersin? Bunları saz ile anlat.

Bu sözlerin üzerine Âşık sazını eline alır,

Hulusi galbinen bilsen fikrimi

Men Allah'tan Al'osmanı isterem.

Merhamet sahibi ol rahmi gani

Nesli mürsel hökmü hanı isterem.

Süleyman mülkünde ber garar duran

Muhammet vekili makamı nuran

Hıfsının ezberi ayeti Kur'an

Selavatı ol süphanı isterem.

Al'osman şahım var şahlar serveri

Dilinde salavat zikri ezberi

Kaftan kafa zir-i zeminden beri

Hükmetmeye birce onu isterem.

Emri Hak yedinden çekilip kalem

Var imiş ettiğim yetiştı belam

Mülkünde saltanat hükmünde alem

Divanında Şevket Şam isterem.

Gam günlü Şenlik'in gönlünün şadı

Çıkmaz hatırımdan Al'osman adı,

Gidipti dünyanın lezzeti tadı

Mahşer günü bir mekânı isterem.

Ve bayatısını ekler,

“Payidar olmaz zalim

Yiğide neyler ölüm

İşte boynum sal kılıç

Doğruyu söyler dilim” (Aslan, 1992: 172).

Bu dizeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun sonlarına doğru yaşanan acıların üzerine duyulan üzüntü ve özlemi dile getiriyor. Al'osman'a yani Osmanlı Devleti'ne olan sevgi, saygı ve özlem içtenlikle vurgulanmaktadır. Şiirde merhameti ve rahmeti bol olan Osmanlı'nın güçlü zamanlarına özlem temaları göze çarpılmaktadır. Kalpten ve içtenlikle Osmanlı Devleti'nin adaletine, merhametine ve kudretine karşı duyulan sevgi ve özlem vurgulanmaktadır. “Selavatlar, o Sultânım isterem” dizesindeki “selavatlar” yani “Allah'ın bereketi ve rahmetinin duaları” istenirken, aynı zamanda bir kültürel gelenek olan Peygamber efendimize selavat getirme geleneğine de vurgu yapılmaktadır. Bu da şiirin İslam kültürüne ait değerleri aktarma amacını desteklemektedir. Yüce Osmanlı Devleti'ne yöneltilen dua ve övgülerin yanı sıra onun için ölüme hazır olma cesareti de son dizelerde vurgulanmaktadır. Etnopedagojik olarak bakılırsa, bu şiirle genç nesillere yiğitlerin cesaretinin kudretini aktarırken doğruluğun her zaman söyleneceğini de öğütler.

İncelemeye konu olan diğer bir de şiir “*Muhacirlik Destanı*” adlı şiirdir (Ek 1). Şiirin tamamı Ek 1'de sunulmuştur. Aşağıda şiirden alıntılar verilmiştir:

93 Muhacirlik Destanı

...

Müslümanlıh getti damene düşdü

Dohsan üç tarihde Urusya geldi

Cebrinen her yanı zafdına aldı

Otuz altı gaza muhacir oldu.

Dağıldı her biri bir yana düşdü.

Ağlaşer analar ne gelir elden

Âh çeker muhaccir derunî dilden

Hak bizi gurtarsın bu galmagaldan

Bin illiyh yurdumuz düşmana düşdü.

Kâfir Urus geldi her yanı aldı
İslam'ın mülküne Gazahlar doldu
Yalançı dünyanın ahırını geldi
Ümmet-i Muhammet yamana düştü

Âşık diyer dağ itti
Duman basdı dağ itti
Bizler bir oymah idih
Yağı basdı dağıttı (Aslan, 1992: 167).

Şiirdeki "...Cebrinen her yanı zafdına aldı; otuz altı gaza muhacir oldu. Dağıldı her biri bir yana düştü... Kâfir Urus geldi her yanı aldı; İslam'ın mülküne Gazahlar doldu. Yalançı dünyanın ahırını geldi; ümmet-i Muhammet yamana düştü." dizeleriyle, zorla ele geçirilen ülke topraklarında Rus işgali sonucu adeta dünyanın sonunun geldiği anlatılmaktadır. Şiirin bütününde de işgaller sonucunda insanların göç etmek zorunda kalması, ailelerin dağılması ve yaşanan acılar vurgulanmaktadır. Aynı zamanda, Rusya'nın Osmanlı topraklarına yönelik saldırıları ve Müslüman toplumunun yaşadığı çaresizlik ve üzüntü de dile getirilmektedir. Bu dizeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve yaşanan acıların yansıması olarak değerlendirilebilir. Şiirde, insanların sürgün edilmesi, toprakların talan edilmesi, umutsuzluk ve çaresizlik vurgulanmaktadır. Şiirin temel amacının, dönemin zor şartlarını ve halkın yaşadığı acıları yansıtarak halkta duyarlılık oluşturmak ve dönemin gerçeklerine dikkat çekmek olduğu söylenebilir.

İncelenen bir diğer şiir de "*Esir Kars'ın Destanı*" adlı şiirdir.

Esir Kars'a Destan

Yetih ol efendim vesf edim hâlin
Fihri behre gama dalıfdu Kars'ın
Feleh zindanında zir-i dest edif
Zevki zulûmata dönüfdü Kars'ın

Mosgof Ben-i Asfer o galbi gara
Ehl-i imanları düşürdü zâra
Bin iki yüz dohsan içünnen sora
Tehlim tarihatı dolufdu Kars'ın

Belaya musahhar gavgalı başı
Zulumnan haşr oldu toprağı daşı
Yevmu'l-gıyamete teşbihdi işi
Devri ahır şere gelifdi Kars'ın

Cumadan cumaya zikir vadesi
Camiler verirdi mezin nidası
Daha gelmez oldu tekbir sedası
Tebdili tagayyur olufdu Kars'ın

Urus gabrisdanı etdi târumâr
Ziyaret türbeler çeker âh u zâr
Şehitlerin figân intizârı var
Gahrına beddua gılıfdı Kars'ın

Senger tabyalıydı elvanlı dağlar
Yirmi dört camisi melul gan ağlar
Akıbet hep yıhar zenkleri bağlar
Zevalı haddini bulıfdu Kars'ın

Urus toplarını endirdi düze
Geçirdi Gümrü'den endi Tiflis'e
Al Osman Devleti görünmer göze
Etrafını Moskof alıfdu Kars'ın

Urus şeriyyatı eyledi naçar
Vekil ablagatı "Zagon"a gaçar
Selama "Zirdesti" deyif baş açar
Sualı "Silest"e salıfdu Kars'ın

Hakg'ın gazabınnan gedilmez dâda

Emrine muntazır bu canım feda

Cenab-ı lemyezel hikmet-i Huda

Kalemini böyle çalıfdı Kars'ın

Müminler yasadadı müşrikler şendi

Yazıh gülşen eller verana döndü

Bülbülsüz bağlara garğalar gondu

Gışa döndü gülü solufdu Kars'ın

Bu destan-ı vasf-ı arz-ı hâl gayır

Ulu vilayete hünkâra duyur

Agıbetin Allah edeceh hayır

İşi bir gadiye galıfdı Kars'ın

Sevda aşk ataşı gam cezasında

Üy-be-üy cismimin var azasında

93'te Şenlik yol ortasında

Ahvâlini böyle bilifdi Kars'ın (Aslan, 1992: 176).

Şiirin ilk dizelerinden başlayarak Kars şehrinin Ruslar tarafından işgal edilmesi ve bunun sonucunda yaşanan acılar anlatılmaktadır. Şiirde işgal sonrası şehrin düştüğü zor durum, yaşanan zulüm ve sıkıntılar anlatılmaktadır. Felaket zindanında ezilmiş, zevki zulme dönüşmüş, yıkıma uğramış, güzellikleri yok olmuş, adeta kıyamet gününe dönüşmüş bir Kars portresi çizilmektedir. Aynı zamanda, şehrin geçmişteki huzurlu, dindar ve güzel günlerine duyulan özlem de vurgulanmaktadır. Şair, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş dönemindeki acıları ve çaresizliği dile getirirken, Kars'ın işgali ile yaşanan dramı yaptığı benzetmelerle etkili bir şekilde anlatarak dönemin zorluklarını yansıtmaktadır. Ayrıca, şiirde Allah'a yönelik dualar ve umut dolu ifadeler de yer almaktadır. Bu destan, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki çöküşünün ve yaşadığı zorluğun bir sembolü olarak görülebilir. Âşık Şenlik'in bu türkü ve şiirleriyle halkta işgalci düşmana karşı ulusal bilinç kazandırmaya çalıştığı görülmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada seçili şiirleri incelenen Âşık Şenlik'in eserlerinde vatanseverlik, mertlik, fedakârlık gibi yüksek milli duygulara yer verdiği tespit edilmiştir. Âşık Şenlik yazdığı kahramanlık şiirleriyle,

vatanseverliği ile bilinen Terekeme halkının Rus işgalinde yaşadığı umutsuzluğu ve bıkkınlığı yıkmak, halkı motive etmek ve bir tarih ve toplum bilinci uyandırmaya çalışmaktadır. Bu duygu ve düşünceler bir eğitim aracı ve müfredat işlevi kazanarak çocuklarda yurt ve millet konusunda aidiyet ve bilinç geliştirme görevi üstlenebilir.

Koçaklamalar, genellikle savaşçı bir ruhla yazılmış, kahramanlık ve vatan sevgisi temalarını işleyen manzum eserlerdir. Araştırmada incelenen “93 Koçaklaması” da bu geleneğin bir örneğidir. Çiftçi'nin (2015) çalışmasındaki benzer bulgulardan yola çıkarak, Rus işgaline karşı bir başkaldırı niteliğinde olan ve halkı direnişe çağıran bu şiire etnopedagojik olarak bakıldığında, coşkulu dili ve anlatımıyla savaşçı ruhu yansıttığı söylenebilir. Sözlerin güçlü ve yükselen ritmi, dinleyiciyi/okuyucuyu etkilemek ve ona cesaret vermek için kullanılabilir.

Araştırmamızda incelenen “İsterem” şiir incelendiğinde, benzer bir çalışmada Gökşen (2021) ve Yıldırım (2018) tarafından da tespit edilen vatanseverlik, din ve devlet sevgisi temalarının öne çıktığını söyleyebiliriz. Âşık Şenlik'in bu koçaklamasını incelerken Terekeme (Karapapak) toplumunun kültürel değerlerini, öğrenme süreçlerini ve eğitim pratiklerini anlamak için etnografik yöntemleri kullanabiliriz. Kültürel mirasın, eğitim süreçlerine nasıl entegre edilebileceğini anlamaya yönelik bir perspektif sunar. Şiiri bu bağlamda değerlendirirken, kültürel, eğitimsel ve pedagojik unsurları göz önünde bulundurmanız gerekir. Şiirin temel mesajı, vatan sevgisi, bağımsızlık ve fedakârlık kavramları etrafında dönüyor. Bu değerler, Türk toplumunda önemli bir yer tutar ve milli kimlik oluşumunda etkili olur. Şiir, vatanın korunması için canını feda etme konusundaki kararlılığı ve toplumun birlik ve dayanışma ruhunu yansıtmaktadır. Nihayetinde, Âşık Şenlik'in Kars ve çevresinin işgal yıllarında söylediği kahramanlık şiirleri ve destanları, halkın milli ve manevi değerlerine sahip çıkmasını teşvik ederek yaşamaya devam etmiştir. İşgalden bir an evvel kurtulabilmek için toplumun mücadele ruhunu ve direnme gücünü canlı tutmuştur. Bu, duygu, düşünce ve eylemde halk arasında birlik sağlamıştır. Bu çalışmamızla benzer tespitleri olan Gökşen (2012) tarafından da belirtildiği gibi bu eserler halkın hak, hukuk, adalet, özgürlük, din, devlet, vatan, millet gibi duygularını canlandırmış ve bu sayede halkın işgale karşı direnme, mücadele ve bağımsızlık azmi daha da güçlenmiştir. Bu şiir, belirli bir kültüre ve tarihi figürlere atıfta bulunarak derin bir anlam taşımaktadır. Dini motiflerle ve tarihsel şahsiyetlerle dolu olduğunu görebildiğimiz bu şiir etnopedagojik açıdan incelendiğinde, genellikle din, tarih ve kültüre dair değerleri ve bilgileri aktarma amacı açıkça görülmektedir.

“Muhacirlik Destanı” adlı şiir ise muhacirlik ve sürgün temalarını işleyen bir destan niteliğindedir. Etnopedagojik açıdan incelendiğinde, şiirin birçok önemli unsuru bulunmaktadır. Şiir, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sırasında yaşanan sürgün ve zorunlu göçlerin acımasızlığını ve toplumsal yıkımını anlatmaktadır. Toplumun yaşadığı zorluklar ve çekilen acılar, bu destanın ana temasını oluşturmaktadır. “Muhacirlik Destanı”, etnopedagojik açıdan genç nesillere tarih ve kültürel mirası aktarmayı amaçlamaktadır. Bu şiirde, geçmişte yaşanan olayların hatırlanması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerektiğini vurgulamaktadır. Muhacirlik deneyimlerinin anlatılması, gençlerin tarihsel bilinçlerini güçlendirmekte ve onlara kültürel miraslarını daha derinlemesine anlamalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, şiirdeki acı dolu betimlemeler ve duygusal imgeler, gençlerin empati kurmasını ve başkalarının acılarını anlamasını teşvik etmektedir. Bu da toplumsal dayanışma ve insanlık değerlerinin önemini vurgulamaktadır. Şiirin son bölümünde ise, tarihsel bir figür olan Sultan II. Abdülhamid'e yapılan vurgu, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü dönemindeki liderlik rolünü ve mücadelesini hatırlatmaktadır. Bu da genç nesillerin tarihsel liderlerin ve olayların önemini anlamalarına yardımcı olur. Sonuç olarak, “Muhacirlik Destanı” etnopedagojik açıdan, tarihsel bilgiyi aktarmak, empati ve toplumsal dayanışmayı güçlendirmek ve kültürel mirası korumak için güçlü bir araç olarak kullanılabilir.

Esir Kars'ın Destanı adlı şiir de etnopedagojik açıdan incelendiğinde, birçok önemli unsuru barındırır. Öncelikle, şiirde Kars'ın tarihi ve coğrafi özellikleri detaylı bir şekilde betimlenmektedir. Bu, genç nesillerin kendi ülkelerinin ve coğrafyalarının tarihini ve kültürünü anlamalarına yardımcı olur. Şiirdeki olaylar ve karakterler, Osmanlı-Rus savaşları dönemine atıfta bulunur. Bu, gençlerin tarih bilgilerini geliştirmelerine ve geçmişte yaşanan olayların etkilerini anlamalarına yardımcı olur. Ayrıca, şiirin duygusal ve dramatik yapısı, gençlerin empati kurmalarını ve tarihsel olaylara duyarlılık geliştirmelerini teşvik eder. Muhacirlik, savaş ve zorunlu göç gibi temalar, insanlık deneyimlerinin ortaklığını vurgular ve toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Şiirin sonunda ise, umut ve dua temaları öne çıkar. Bu, genç nesillere geleceğe dair umut ve iyimserlik aşılar ve onları olumlu bir gelecek için motive eder. Sonuç olarak, "*Esir Kars'a Destan*" gibi eserler, tarih ve kültür mirasının aktarılmasında etkili bir araç olarak kullanılabilir. Gençlerin tarihlerini ve kültürlerini daha derinlemesine anlamalarına ve değer vermelerine yardımcı olurken, aynı zamanda toplumsal birlik ve dayanışmayı güçlendirmektedir.

Bu şiirlerde işgale uğramış bölgelerde halkın çektiği sıkıntılar, uğradığı zulümler anlatılmıştır. Bu şiirlerle halkın millî ve manevi değerler etrafında bütünleşmesi hedeflenmiştir. Şenlik, şiirleriyle toplumun milli bilincinin oluşmasına destek olmayı amaçlamış ve halkı ile buna yönelik paylaşımlarda bulunmuştur. Toplumu bir araya getirme amacıyla konuşmalar yapmış, evrensel bir toplumcu bir yaklaşım benimsemiştir. Şiirlerinde bunları işlerken toplumda eğitici bir rol üstlenmiştir. Hem etnopedagojik hem de etnoandragojik açıdan bakıldığında, bu şiirlerin uluslaşma sürecinin toplumda yükselmesine katkı sağladığı söylenebilir. Âşık Şenlik, toplumdaki bireylere vatan sevgisini, birliği ve beraberliği aşılamaı amaçlamıştır. Vatanın her bir köşesine duyduğu sevgiyi dile getirerek, bu şiirlerde kültürel bilgileri harmanlamış ve eğitici bir boyut ekleyerek topluma sunmuştur. Eserlerinde vatanın korunması için canını feda etme konusundaki kararlılığı ve toplumun birlik ve dayanışma ruhu yansıtılmaktadır. Etnopedagojik bağlamda ise yeni nesilin kendi kültürel kimliklerini anlamalarına ve değer vermelerine yardımcı olacaktır. Milli ve ahlaki değerleri vurgulamak, vatan sevgisini pekiştirmek ve genç nesillerde vatan savunması bilincini geliştirmek için kullanılabileceği Âşık Şenlik'in eserleri, Türk kültürünün önemli bir parçası olarak bu sürece katkıda bulunur.

Terekemelerin özellikler işgal döneminde yaşadıkları olaylar Şenlik'in şiirleri üzerinden yansıtılabilir ve Terekeme toplumunda yetişen çocukların eğitilmesinde kullanılabilir. Çınar'ın (2022: 11) da söylediği gibi "halk ozanları halkın birer öğretmenleridir. Bilge sözü dinlenir ve ondaki hikmetlerden pay çıkarılırdı". Âşık Şenlik şiirlerinde atasözleri, deyimler, dua ve beddualarına ek olarak halkın yaşam şekline ait olan maddî kültür öğeleri de yerlerini almıştır (İçel, 2009). Şenlik'in şiirlerinin okullarda veya diğer eğitim ortamlarında milli ve ahlaki değerleri vurgulamak, vatan sevgisini pekiştirmek ve genç nesillerde vatan savunması bilincini geliştirmek için kullanılabileceği söylenebilir. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalar için de Şenlik'in başka eserleri ve diğer halk ozanlarının eserleri de hem etnopedagojik hem de etnoandragojik olarak incelenebilir.

Etnopedagojik bağlamdan yorumlandığında, Âşık Şenlik'in bu eserleri Türk halk kültürünün önemli bir aracıdır ve dönemin sosyal, kültürel ve politik bağlamını yansıtarak bu dönemin tarihini halkın anlayabileceği bir formatta sunmuştur. Etnopedagojik bir yaklaşım, bu şiirlerin dil bilgisi, anlam ve kültürel bağlamını vurgular. Öğrencilere, bu şiirlerin dil yapısı ve kültürel içeriği hakkında anlam kazandırmak amacıyla bu eserlerin kullanılmasını teşvik eder. Ayrıca öğrencilerin kendi kültürel kimliklerini anlamalarına ve değer vermelerine yardımcı olur. Âşık Şenlik'in eserleri, Türk kültürünün önemli bir parçası olarak bu sürece katkıda bulunur. Buna ek olarak, Âşık Şenlik'in şiirleri, sanatın bir formu olarak kabul edilebilir. Etnopedagoji, öğrencilerin kendi yaratıcılıklarını ifade etmelerini teşvik

eder ve geleneksel sanat formlarını değerlendirme fırsatı sunar. Sonuç olarak, etnopedagoji bağlamında, şiirin toplumsal bir öğrenme aracı olarak nasıl kullanılabilirliği değerlendirilebilir. Şiirin okullarda veya diğer eğitim ortamlarında milli ve ahlaki değerleri vurgulamak, vatan sevgisini pekiştirmek ve genç nesillerde vatan savunması bilincini geliştirmek için kullanılabilirliği düşünülebilir. Ayrıca, şiirin sembolik ve duygusal gücü, insanların duygusal bağ kurmasına ve vatan sevgisi gibi soyut kavramları içselleştirmelerine yardımcı olabilir. Etnopedagojik bir analizde, şiirin kullanıldığı bağlam da önemlidir. Örneğin, şiirin milli bayramlarda, törenlerde veya vatanseverlikle ilgili etkinliklerde nasıl bir rol oynayabileceği üzerine düşünülebilir. Aynı zamanda, şiirin toplumsal hafıza ve kimlik oluşumunda nasıl bir işlev görebileceği de değerlendirilebilir. Şiirleri okuyan çocuklarda ulusal bilincin gelişmesi, vatan sevgisi ve ulusuna bağlılık gibi konularda katkı sağlamaktadır.

Halk şiirleri etnopedagojik açıdan kültürel kimliğin güçlendirilmesi, değerlerin ve ahlaki ilkelerin öğretilmesi, dil ve ifade becerilerinin geliştirilmesi, tarihi ve sosyal konuların öğretilmesi ve sanat ve estetik bilincinin geliştirilmesi için kullanılacak en kıymetli kültürel unsurlardan biridir. Bu anlamda, halk şiirlerinin etnopedagojik olarak kullanılması, yeni nesillerin kültürel kimliklerini güçlendirmelerine yardımcı olacağından hem eğitimciler hem de aileler tarafından yeterince önemsenmesi gereken bir konudur.

Bu çalışmada, 19. yüzyılda Kars ve çevresinde işgal yıllarında yaşamış olan Âşık Şenlik'in *93 Koçaklaması*, *İsterem*, *93 Muhacirlik Destanı* ve *Esir Kars'a Destan* şiirleri, Terekeme Türklerinin kültürel değerlerini, öğrenme süreçlerini ve eğitim pratiklerini kahramanlık teması üzerinden yansıtmasından yola çıkarak etnopedagojik bir bakışla incelenmiştir. Halk ozanlarının en önemli özelliklerinden birisi de toplumun kültürel değerlerini korumak ve bunu gelecek nesillere aktarmaktır. Bu anlamda Âşık Şenlik'in eserleri kültür aktarımında ve genç nesillerin eğitiminde kullanılacak önemli eserlerdir.

Extended Summary

Introduction

Throughout Turkish history, folk poets have always been seen as influential figures who guide and inspire the society. In the 19th century, Âşık Şenlik, who lived during the years of occupation in Kars and its surroundings, aimed to examine the cultural values, learning processes, and educational practices of the Terekeme Turks through an ethnopedagogical perspective, as reflected in the theme of heroism in his poems. One of the most important characteristics of folk poets is to preserve the cultural values of society and pass them on to future generations. Âşık Şenlik achieves this through his poems and also contributes to the education of the young generations existing in the society. During the period of occupation, he supported the society by encouraging them in times of despair and by giving them hope once again, with the aim of creating a sense of national unity.

Method

In this study, the "case study" method, which is one of the qualitative research designs, has been employed. "Case studies are original studies that involve an in-depth and longitudinal examination of an individual, event, or institution, as opposed to experimental studies where findings are obtained through complex statistical analyses" (Paker, 2015: 119). Case studies provide important perspectives

on events and behaviors (Brown, 2008). In this study, the theme of heroism in Âşık Şenlik's poems is analyzed from an ethnopedagogical perspective, focusing on the cultural values, learning processes, and educational practices of the society in which he lived.

Findings

Minstrelsy literature is an important part of Turkish oral culture. Âşık poets merge the emotions of the people with the melodies of saz musicians, keeping this tradition alive in the collective memory of the society by passing it down from generation to generation (Aliyeva Çınar, 2020). Thanks to many folk poets in Turkish culture, the living conditions of the period, the culture, values, and in short, the shared memory of the society have been passed on to future generations. The events experienced by the Terekeme people, especially during the occupation, can be reflected through Şenlik's poems and used in the education of children raised in the Terekeme community. As Çınar also states, 'folk poets are the teachers of the people. Wise words are listened to, and wisdom is drawn from them' (2022: 11). In Şenlik's poems, especially religious and heroic sentiments take the forefront (Çintay, 2019). In addition to proverbs, idioms, prayers, and curses, Şenlik's poems also incorporate material cultural elements related to the way of life of the people (İçel, 2009). It can be said that Şenlik's poems can be used in schools or other educational settings to emphasize national and moral values, strengthen patriotism, and develop a sense of homeland defense consciousness in young generations.

Discussion, Conclusion and Recommendations

The Terekeme Turks are known for their strong national sentiments and patriotism, constituting a Turkish community. As seen in Âşık Şenlik's 93 Koçaklama, *İsterem, 93 Muhacirlik Destanı ve Esir Kars'a Destan*, even in the dark days when Kars fell under Russian occupation, he aimed to break the prevailing despair and weariness in the people, motivate them, and awaken a sense of history and community. With his poems, Şenlik sought to support the formation of the national consciousness within the society and actively shared his sentiments with the people. He frequently expressed his love for his own nation. He gave speeches with the aim of uniting the community and adopted a universal approach to society. While working on these themes in his poems, he assumed an educational role in the society. Through his lifestyle, expressions, and poems, he contributed to the presence of the process of nationalization in the society, both ethnopedagogically and ethnoandragogically. Love for the homeland and diligence hold a significant place among the themes he often addresses in his poems. Şenlik aimed to instill love for the homeland, unity, and togetherness in individuals within the society. By expressing his love for every corner of the homeland, he blended cultural knowledge in these poems and presented them to the community with an educational dimension. In the work, his determination to sacrifice himself for the protection of the homeland and the spirit of unity and solidarity within the society are reflected. In an ethnopedagogical context, it helps the new generation understand and value their cultural identities. Âşık Şenlik's works, which can be used to emphasize national and moral values, strengthen patriotism, and develop a sense of homeland defense consciousness in young generations, contribute to this process as an important part of Turkish culture. The final word, as folk poetry, is one of the most valuable cultural elements that can be used ethnopedagogically for strengthening cultural identity, teaching values and moral principles, developing language and expression skills, teaching historical and social issues, and enhancing art and aesthetic awareness. In this sense, the ethnopedagogical use of folk poetry will help new generations strengthen their cultural identities, so it is a subject that should be sufficiently valued by both educators and families. For future studies, Şenlik's other works and the works of other folk poets can be examined both ethnopedagogically and ethnoandragogically.

REFERENCES / KAYNAKÇA

- Aliyeva Çınar, M. (2020). Âşık Şevki Halici’ dan Derlenen Halk Hikâyelerinin Dil Özellikleri. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 84-93.
- Aliyeva Çınar, M. (2022). Ahıska Türklerinde Etnopedagoji Bağlamında Atasözleri. *Uluslararası Etnopedagoji Dergisi*, 2(1), 1-17.
- Alptekin, A. B. M. ve Coşkun N. (2006). Çıldırli Âşık Şenlik Divanı (Hayatı, Atışmaları ve Hikâyeleri), Çıldır Belediyesi Yayınları, Ankara.
- Alyılmaz, S. (2003). *Borçalılı bilim adamı, eğitimci, şair Valeh Hacılar: (hayatı, sanatı, şiirleri)*. Devran Yayıncılık.
- Artun, E. (2001). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*. Akçağ Yay., Ankara.
- Artun, E. (2012). Günümüzde yaşayan âşıklık geleneği üzerine düşünceler. *Prof. Dr. Mine Mengi adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011)*. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Asker, N. (2019). Âşık Şenlik’in Şiir Dünyası. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)*, 3(1), 94-103.
- Aslan, Ensar, (2007). Çıldırli Âşık Şenlik Hayatı – Şiirleri – Karşılaşmaları – Hikâyeleri, Ankara. Maya Akademi.
- Bala, M. (1967). “Karapapak”, İA., Cilt: 6, İstanbul: MEB Yayınları.
- Baskakov, N. A. (1958). Karakalpaksko-Russky Slovar (Karakalpakça-Rusça Sözlük). Moskova.
- Brown, A. P. (2008). A review of the literature on case study research. *Canadian Journal for New Scholars in Education*, 1(1): 1-13.
- Caferoğlu, A. (1976). Kafkasya Türkleri, *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara.
- Çınar, İ. (2018). Atabek Yurdu Etnopedagojisi: Ahıska Örneği. *Turkish Studies*, 13(4), 363-386.
- Çınar, İ. (2018). Mankurtlaştırma ve Etnopedagoji Kavramlarına Aytmatov Gibi Bakmak. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(13), 80-99.
- Çınar, İ. (2021). Etnoandragoji bağlamında halk ozanı-molla ilişkisine bakış: Atabek yurdu örneği. *Uluslararası Ahıska Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1, ss 1-15.
- Çınar, İ. (2022). *Etnopedagoji: Atabek Yurdu*. 4. Baskı. Pegem Yayınları.
- Çınar, İkrım (Ed.), (2023), *Uluslararası Bakışla Etnopedagojiye Giriş*. 2. Basım, Ankara: Pegem Akademi.
- Çiftçi, Ö. (2015). *Karapapak Türklerinin tarihi, gelenek ve görenekleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi.
- Çintay, V. (2019). Âşık Şenlik’in Şiir ve Hikayelerinde Folklor Unsurları. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü, Ankara: Akça Yayınları.

- Dündar, S.-Çetinkaya, H. (2004). *Terekemeler (Karapapak Türkleri)*, El Kitabı, Eylül.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729(1), 50-57
- Gökşen, C. (2012). Âşık Şenlik'in İşgal Yıllarında Söylediği Koçaklama ve Destanların Halk Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(3), 118-135.
- Gül, Y. E., & Alimbekov, A. (2020). Anadolu ve Kırgız Türklerinin Atasözlerindeki Çalışkanlık Değerinin Ortak Özellikleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(2), 692-705.
- Heziyeva, Ş. (2010). Tarihi süreç içinde Türkiye'de âşıklık ve âşıklık geleneği. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 10(1), 81-89.
- Heziyeva, Ş. (2011). Kars Âşıklık Geleneği ve Badeli Âşık. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (44), 211-225.
- İçel, H. (2009). Çıldırli Âşık Şenlik'in Şiirlerinde Halk Kültürü Unsurları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 11-29.
- Kafkasyalı, A. (2012). Karapapak Türkleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (48), 269-304.
- Kalafat, Y. (1999). Karakalpak Türklerinde Halk İnançları. MF (s. 40, s. 11-12).
- Kemaloğlu, M. (2012). Terekeme-Karapapak Türkleri Yerleşim Alanları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(3), 55-81.
- Knowles, M. (1996). Yetişkin öğrenenler(Çev. S. Ayhan), Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kömleksiz, M., Çelikbay, A., & Alimbekov, A. (2002). *Açıklamalı eğitim terimleri sözlüğü: Kırgızca-Türkçe-Rusça-İngilizce*. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.
- Kutalmış, O. G. (2003). *Türkçe İnsan Adları ve Anlam-Kökenleri*. İstanbul.
- Paker, T. (2015). *Durum çalışması. Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları*. (s. 119-134) içinde. Anı Yayıncılık.
- Palatkina, G. V. (2009). Etnopedagogika. İzdatel'skiy dom "Astrahanskiy universitet".
- Şamil, A. (2012). *Axısqalı Xeste Hasan*. Bakı: Elm ve Tehsil.
- Şahin, S. (1983). *Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri*. Ankara: Yorum Matbaacılık.
- Volkov, G. N. (1974). Etnopedagogika. *Cheboksary: Chuvash book publishing house*.
- Yeniaras, O. (1994). *Karapapak ve Terekemelerin Siyasî ve Kültürel Tarihine Giriş*. İstanbul.
- Yıldırım, Ö. (2018). *Çıldırli Âşık Şenlik'in Şiirlerinin Dili (Giriş-Gramer-Metin-Dizin)* Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi).
- Yıldız, M. (2005). *Karapapak (Terekeme) Türkleri*. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans*.
- Yılmaz, B. (2022). Âşık Şenlik'in Şiirlerinde Mert ve Namert Kavramları. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 8(103), 3510-3518.
- Yılmaz, S. (2007). *Karapapak (Terekeme)Türkleri*. Ankara.

Etik Kurul Kararları / Ethics Committee Decisions

Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Ethics committee approval is not required for this study.

Çatışma Beyanı / Conflict Statement

Yazarlar, bu makaleye Ülkü Selin Yıldız'ın yüzde 60 Aynur Aksel ise yüzde 40 oranında katkıda bulduklarını beyan eder.

The authors declare that Ülkü Selin Yıldız contributed 60 percent and Aynur Aksel contributed 40 percent to this article.

Yayın Etiği Beyanı/ Publication Ethics Statement

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

All the rules specified in the “Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive” have been complied with in the whole process from the planning of this article to its implementation, from data collection to data analysis. None of the actions specified under the title of “Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics”, which is the second part of the directive, were not carried out. During the writing process of this research, scientific, ethical and citation rules were followed; No falsification was made on the collected data. This work has not been submitted for evaluation to any other academic publication medium.